

Archivní 2257/4, 149 00 Praha 4
telefon: +420 974 847 240
e-mail: posta@nacr.cz
ID datové schránky: fe3aixh
<http://www.nacr.cz>

NACRX00579LX

PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D.
ředitel Národního archivu

Dne: 19.10.2023 | Č. j.: NA- 3110-5/12-2023
Vaše č. j.:

| Vyřizuje/tel.: Bartl / 974 847 472

ZPRÁVA ZE ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ CESTY

MÍSTO:	Barcelona, Španělsko
ÚČEL CESTY:	„The annual meeting of the EHC (European Heads of Conservation) working group“
ÚČASTNÍCI CESTY:	Ing. Benjamin Bartl Ph.D.
ZPRÁVU PODÁVÁ:	Ing. Benjamin Bartl Ph.D.
NAVŠTÍVENÉ INSTITUCE:	Archivo de la Corona de Aragón
TRVÁNÍ CESTY:	27. 9. – 30. 9. 2023
DATUM VYHOTOVENÍ:	16. 10. 2023

SCHVALUJE: **PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D.**, ředitel Národního archivu
podepsáno elektronicky

TEXT ZPRÁVY ZE ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ CESTY

ČÁST VŠEOBECNÁ:

Ve dnech 28.9.–29.9.2023 proběhlo výroční setkání vedoucích pracovníků, kteří jsou v evropských archivech zodpovědní za konzervaci a restaurování archiválií v širokém slova smyslu. Hostitelskou zemí bývá tradičně ta, která v daném roce předsedá radě EU. V druhé polovině roku 2023 se jednalo o Španělsko, pořadatelství se tedy ujal Státní archiv Španělska ve spolupráci s Archivem Aragonské koruny v Barceloně.

Pro cestu do Barcelony byl využit letecký spoj společnosti Eurowings (28. 9. Praha Ruzyně, 17:55 – 28. 9. Barcelona, 20:20). Ubytování bylo zajištěno v hotelu Suizo, Pza. del Ángel 12, 08002 Barcelona, místo konání setkání, Archiv Aragonské koruny (Archivo de la Corona de Aragón), bylo v docházkové vzdálenosti. Zpáteční cesta byla zajištěna společností Ryanair (9. 6. Barcelona, 9:00 – Praha Ruzyně, 11:25). Cesta byla hrazena z prostředků institucionální podpory pro rok 2023.

*Archiv Aragonské koruny v Barceloně (založen roku 1313),
sídlící v budově bývalého královského paláce*

ČÁST ODBORNÁ:

Setkání bylo věnováno čtyřem aktuálním oblastem:

1. Udržitelnost versus konzervace
2. Souvislosti mezi konzervací a digitalizací
3. Představení aktuálních projektů jednotlivých archivů
4. Výhled činnosti EHC

1. Udržitelnost versus konzervace

Část programu věnovanou tomuto tématu moderoval Juergen Vervoost (UK). Bylo konstatováno, že téma udržitelnosti v archivech je velmi široké, v tuto chvíli se však pro mnohé archivy redukuje na vyvážení snahy o zajištění optimálních podmínek uložení archiválií a nákladů s tím spojených.

Úvodní prezentaci „Updating the Netherlands' Archives Act: Regulations and Sustainability“ přednesla Gabriëlle Beentjes a Femke Prinsen (NL). V Nizozemí by v roce 2024 měla být dokončena revize tamější obdoby našeho archivního zákona, připravovaná od roku 2020. Bude mimo jiné zahrnovat aktualizovaná doporučení, co se týká klimatických podmínek v archivních depozitářích. Namísto trvání na dosavadních přísných podmínkách ($T = 18 \pm 2 \text{ } ^\circ\text{C}$, $RV = 50 \pm 5 \text{ } \%$) se uvažuje o připuštění sezónních odchylek. Předpokládá se přitom, že *průměrné roční hodnoty* uvedených parametrů zůstanou nezměněny.

V rámci několikaměsíčního zkušebního provozu v nizozemském Národním archivu byly rozšířeny přípustné intervaly teploty na 13–22 °C, a v případě relativní vlhkosti na 35–60 %. Klimatizace byla spouštěna pouze v případech, kdy se klimatické parametry blížily limitním hodnotám, výměna vzduchu byla vyloučena. Po ukončení testu byla konstatována dostatečná setrvačnost klimatických parametrů v depozitářích a dosažení energetických úspor.

Uvedený přístup se podobá současné praxi v depozitářích Národního archivu v Praze na Chodovci a možnost neformální výměny zkušeností s nizozemskými kolegy je proto zvláště vítaná. Jedním ze společných problémů obou archivů je například otázka nastavení klimatických parametrů s ohledem na nehomogenitu prostředí depozitářů, možnost poruchy čidel, ale také schopnost samotných archiválií vyrovnávat změny vlhkosti prostředí. Tato schopnost sice brání extrémním výkyvům rovnovážné vlhkosti archiválií, na druhou stranu zpomaluje reakci prostředí depozitáře na zapnutí VZT v případě, že je dosaženo limitních hodnot RV. Zatímco v Národním archivu na Chodovci se tyto komplikace řeší zavedením jakéhosi „ochranného pásma“ teploty a relativní vlhkosti, nizozemští kolegové mají k dispozici VZT zařízení, které je schopné s předstihem reagovat na očekávané komplikace, včetně předpokládaných změn počasí.

Z následné diskuze vyplynulo, že hledání kompromisu mezi požadavky na klimatizaci depozitářů a náklady na jejich zajištění je aktuální i v mnoha dalších evropských archivech. Konkrétně v Archivu Aragonské koruny zůstává prakticky neřešitelným problémem vysoká relativní vlhkost vzduchu, která souvisí s přímořským klimatem Barcelony a stářím historické budovy archivu. Diskutována byla také aktualizace normy ISO 11799 (Příloha B), která nově tyto snahy reflektuje. Celkový vývoj v této oblasti je možné charakterizovat jako odklon od strategie hledání optima (z hlediska konzervace) ve prospěch hledání udržitelné „dobré praxe“.

2. Souvislosti mezi konzervací a digitalizací

Tuto část programu uvedla informace Christiana Hängera (DE) o konferenci věnované problematice vztahu mezi konzervací a digitalizací, která proběhla 28.–29. června 2023 v Berlíně. Německá archivní komunita v současnosti vnímá digitalizaci jako svou strategickou prioritu, a to například i na úkor hromadného odkyselování archiválií. V důsledku digitalizace dochází ke změnám způsobu využívání archiválií, růstu významu služeb DoD (Digitalization on Demand) a klesající návštěvnosti badatelen.

Poněkud odlišné důrazy byly patrné v příspěvku Asgera Svane-Knudsen (DK). Dánský národní archiv v roce 2003 v rámci úsporných opatření uzavřel své restaurátorské oddělení a restaurátorské práce od té doby zadává externím pracovníkům. Současně byl rozpočet archivu na restaurování zkrácen o více než 50 %. To je podle jeho názoru příznačné pro postupnou transformaci dnešních archivů z humanitních na IT instituce.

Aniž by polemizoval s jejím významem, Svane-Knudsen také upozornil na skutečnost, že digitalizace archivů principiálně není konečným projektem. Technické možnosti i nároky se neustále vyvíjejí a je zřejmé, že současná „1. generace digitalizace“ zprostředkovává badatelům pouze velmi omezené informace o archiváliích. Zmínil řadu vědeckých projektů, které zkoumají materiálovou podstatu dokumentů s využitím pokročilých analytických metod, případně využívají možností multispektrálního zobrazení dokumentů. Jeho zkušenost zároveň ukazuje, že v současné době digitálních technologií, rozšířené a virtuální reality zároveň paradoxně vzrůstá fascinace autentickými dokumenty a materiály u odborné i laické veřejnosti.

Mimo jiné z těchto důvodů není možné digitální soubory považovat za adekvátní „náhradu“ originálních dokumentů, ale spíše za nástroj zpřístupnění základních informací, jež obsahují, a do té míry, v jaké omezují manipulaci s původními dokumenty, také za způsob jejich nepřímé ochrany. Za původními archiváliemi bude nutné se opakovaně vracet a jejich uchování je proto potřeba nadále věnovat vážnou pozornost.

Johanna Fries-Markiewicz (SE) doplnila, že je třeba připustit, že většina archiválií nebude nikdy digitalizována, ale pravděpodobně ani nikdy badatelsky využita.

3. Představení aktuálních projektů jednotlivých archivů

V souvislosti s tématem udržitelnosti prezentoval Benjamin Bartl (CZ) výsledky projektu, iniciovaného OAS SS MVČR. Jednalo se o ověření možnosti používání recyklovaného papíru pro dokumenty, u kterých se počítá s dlouhodobou archivací. Poměrně přísné požadavky na papíry vhodné k dlouhodobé archivaci shrnuje norma ISO 9706. Projekt byl tedy zaměřen na nalezení produktu, který by splňoval obě v zásadě protichůdná kritéria, a na nezávislé ověření jeho vlastností. Reálnou možností se ukázalo být používání papíru White Copy Paper nizozemské společnosti PaperWise, který obsahuje 50 % zemědělského odpadu a zároveň vyhovuje požadavkům uvedené normy. Cena produktu je podobná jako u nejlevnějších nerecyklovaných papírů, které vyhovují ISO 9706. V současné době tak bude motivací pro jeho případné používání spíše snaha reflektovat principy cirkulární ekonomiky, než dosažení významných úspor.

Inga Steingolde (LT) informovala o sérii online kurzů a praktických workshopů, zaměřených na problematiku konzervace, restaurování a řešení krizových situací, které pořádá litevský Národní archiv. Cílovou skupinou jsou zaměstnanci litevských archivů. Posledního, mimochodem povinného, kurzu se zúčastnilo 248 pracovníků, včetně 15 ředitelů regionálních archivů. Forma kurzu jako povinného tréninku zakončeného zkouškou sice v našich podmínkách není zřejmě optimální, nicméně pro zlepšení komunikace mezi archivy a jejich jednotlivými složkami by zorganizování podobné akce bylo nepochybně přínosné.

Johanna Fries Markiewicz (SE) po deseti letech ve funkci mění pracovní zařazení, a při této příležitosti se pokusila o jakousi reflexi. Jedním z hlavních úkolů uplynulého období byla ve Švédsku centrálně řízená reorganizace švédských archivů. Tento náročný úkol, komplikovaný mimo jiné tradiční rivalitou mezi regionálními a Stockholmským archivem, se nakonec podařilo zvládnout. Výsledkem bylo navázání osobních vztahů mezi zaměstnanci regionálních archivů, standardizace pracovních postupů, ujasnění a sjednocení kompetencí a priorit, výměna zkušeností a v řadě případů také praktická spolupráce. Do budoucna je žádoucí podporovat překrývání odbornosti pracovníků. Vítáni jsou tak například archiváři s povědomím o preventivní konzervaci, konzervátoři vzdělaní v oblasti archivních věd a IT technologií a podobně.

4. Výhled činnosti EHC

Dále byla diskutována budoucí forma a cíle setkání pracovní skupiny EHC. Byly formulovány mimo jiné následující úkoly:

- V rámci institucionalizace a snahy o zviditelnění činnosti pracovní skupiny bude vypracován dokument „Mission Statement“, který bude popisovat cíle a způsob jednání pracovní skupiny.
- Do EHC budou přizváni i zástupci zemí, kteří se dosud k pracovní skupině z různých důvodů nepřipojili.
- Organizace příštího setkání připadá na Maďarsko, které ovšem členem EHC dosud není. V případě nezájmu bude o organizaci požádáno Dánsko

ZÁVĚR

V současné době se přes mnohé rozdíly řada evropských archivů potýká s podobnými problémy. Setkání tohoto druhu mají nezastupitelný význam pro získání představy o vývoji v dalších zemích.

Situace v Národním archivu v Praze je v evropském kontextu poměrně unikátní v péči, která je věnována praktické konzervaci a restaurování. Zároveň patří mezi nejprogresivnější archivy, co se týká plánování a zkušeností s provozem depozitářů za uvolněných klimatických podmínek. Celkový vývoj v oblasti preventivní konzervace je možné charakterizovat jako odklon od strategie hledání optima (z hlediska konzervace) ve prospěch hledání udržitelné „dobré praxe“.

Digitalizace je všeobecně považována za přínos nejen z hlediska zpřístupnění archiválií badatelům, ale také potenciálně z hlediska jejich nepřímé ochrany. Řada archivů své hlavní úsilí směřuje právě tímto směrem. Na druhou stranu je zřejmé, že v řadě ohledů jsou původní archiválie nenahraditelné a jejich ochraně bude i v digitální budoucnosti vhodné věnovat pozornost.

Seznam účastníků setkání:

Jméno a příjmení	Země (Instituce)
<i>Rosa Gregori</i>	<i>Spain (ACA)</i>
<i>Joaquín Pérez Melero</i>	<i>Spain (AGS)</i>
<i>Noelia Vicente Castro</i>	<i>Spain (CDMH)</i>
<i>Manuel Álvarez Casado</i>	<i>Spain (AGI)</i>
<i>Amelia García Medina</i>	<i>Spain (AGA)</i>
<i>Alejandra Laguna</i>	<i>Spain (AHNOB)</i>
<i>Berta García del Real Marco</i>	<i>Spain (AHN)</i>
<i>Johanna Fries Markiewicz</i>	<i>Sweden</i>
<i>Inga Šteingolde</i>	<i>Latvia</i>
<i>Lucija Planinc</i>	<i>Slovenia</i>
<i>Gabrielle Beentjes</i>	<i>Netherland</i>
<i>Femke Prinsen</i>	<i>Netherland</i>
<i>Ruth Tiidor</i>	<i>Estonia</i>
<i>Hedvig Mäe</i>	<i>Estonia</i>
<i>Juergen Vervoorst</i>	<i>United Kingdom</i>
<i>Benjamin Bartl</i>	<i>Czech Republic (NA)</i>
<i>Christian Hänger</i>	<i>Germany</i>
<i>Sarah Graham</i>	<i>Northern Ireland</i>
<i>Karen Sigurkarlsdóttir</i>	<i>Islandia</i>
<i>Asger Svane-Knudsen</i>	<i>Dinamarca</i>
<i>Gabriela Dumitrache</i>	<i>Rumanía</i>

PŘÍLOHA

14th Meeting of the European Heads of Conservation – Report, Barcelona, 28-29 Sept. 2023
(Oficiální zpráva o průběhu setkání)